

UNSEVER

**TURİZM PARADOKSU
SAKİN ŞEHİR (CITTASLOW) HAREKETİ**

İlker ÜNSEVER

Avukat

Boğaziçi Üniversitesi UBYO Turizm İşletmeciliği Bölümü Öğretim Görevlisi
Cittaslow Bilim Kurulu Üyesi

TURİZM PARADOKSU VE TURİZM PARADOKSUNDAN ÇIKIŞ YÖNTEMİ OLARAK SAKİN ŞEHİR HAREKETİ

Özet

Günümüzde mevcut turizm tanımlarının tamamı bize; *“insanların gezme, görme, eğlenme ve öğrenme gibi amaçlarla, bir yerden başka bir yere gidip, orada zaman geçirmesinin turizm olduğunu”* söylemektedir. Bir yerden diğer bir yere gidilerek (seyahat) ve orada yeme-içme ve konaklama gibi ihtiyaçlar giderilerek yapılan işin adıdır turizm. “Daha çok turist = Daha çok turizm geliri” gayet anlaşılabilir bir denklemdir. Yeni binalar, yeni yaşam biçimi, yeni sosyal ve ticari ilişkiler, yeni kazançlar, gidilen yerde (turistik yer-destinasyon) hızla artacaktır. Yeni tesisler inşa edilecek, ‘daha çok’ ve ‘daha da çok’ için, gidilen yerdeki görülmeye değer her şey hızla küçülecek, yok olacaktır. İşte TURİZM PARADOKSU bu aşamada ortaya çıkmaktadır, çünkü görülesi her şey görmeye gelenlerce tüketilebilmektedir.

Sürdürülebilir turizm kavramının tanımı, çerçevesinin belirlenmesi, ilkelerinin ortaya konulması önemli bir süreçtir. Geline nokta sürdürülebilir turizm kavramının hayata geçirildiği örneklere ihtiyaç duyulmaktadır. Şehir nüfuslarının artışı ile birlikte oluşan sorunlar ağına karşı sağlıklı çözümler bulabilmek amacıyla yeni uygulamalar, projeler ve sürdürülebilir sağlıklı bir şehir için çalışmalar günümüzde giderek önem kazanmaktadır. Bu uygulamalardan, son yıllarda başta İtalya olmak üzere pek çok Avrupa ülkesinde hatta ABD’de başarıyla yürütülen “Citta Slow-Slow Cities (Sakin Şehirler)” oluşumu, turizm paradoksundan çıkış yöntemi olarak önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Sakin şehir, Turizm paradoksu, Sürdürülebilir turizm.

GİRİŞ

Bu çalışmada turizme başka bir açıdan bakmanın yanı sıra bilimsel makale düzenine de farklı bir açıdan yaklaşarak “öz-biçim” ilişkisi sağlamlaştırmaya çalışılmıştır. Bilimsel veri ve gözlemler, içten ve mümkün olabildiğince edebi biçimde aktarılmaya çalışılmıştır. Umarız bu yaklaşımımız çalışmamızdaki bilimsel bakış açısının göz ardı edilmesine neden olmaz...

Ateşle çevrilen akrebin kendini sokması bilinen bir davranış biçimidir. Turizmle çevrelenen, sınıksız sarılan, turizmi bir yaşam biçimi olarak kabullenen yerler için turizm, akrebin etrafındaki ateş çemberi olur kimi zaman! Öyle ki turizmle çevrilen, örtülen yerler, akrebin kendini sokması gibi bulunduğu yeri “yok” eder! Akrep ve ateş metaforu yeni bir şey değil belki ama gerçeği ifade eden metafordur. İkinci cümledeki ‘kimi zaman’ ifadesine dikkat çekmek gerekirse, henüz ‘her zaman’ değildir, ama ‘çoğu zaman’ olmasına ramak kalmış bir zamandır, şimdiki zaman. Ateş ve akrep metaforundan hareketle turizmi sayılardan ya da turizm gelirlerinden ibaret sanarak sürdürülebilirliği dikkate almadan, arz-talep dengesini umursamadan ateşle çevirebilirsiniz doğanın ve tarihin birçok yerini.

Günümüzde mevcut turizm tanımlarının tamamı bize; *“insanların gezme, görme, eğlenme ve öğrenme gibi amaçlarla, bir yerden başka bir yere gidip, orada zaman geçirmesinin turizm olduğunu”* söylemektedir. Burada esas olan, bir yerden diğer bir yere geçici olarak gidilip, geri dönülmesidir. Bir yerden diğer bir yere gidilerek (seyahat) ve orada yeme-içme ve konaklama gibi ihtiyaçlar giderilerek yapılan işin adıdır turizm. İnsan, deniz, güneş, antik bir kent veya özgün bir etkinlik gibi görülmeye değer bir şeyler olduğu için evinden başka bir yere gidip orada kalmaktadır. Gidilen yerde, bulunduğunuz yerden farklı görülmeye ve yaşanmaya değer bir şey, sizi çağıran bir şey vardır.

Gidersiniz, görürsünüz ve kalırsınız. İyi bir şeydir; farklı olanı, görülesi olanı görmek, bilmek, tanımak. Turizmin doğuşu kabul edilen, Thomas Cook isimli rahibin oğluyla birlikte düzenlediği turlara karşı, da o zamanda bu turları küçümseyen bakışlar varmış.

Henüz 1910 da Louis Bertrand turistler için: “...*turistik seyahatte gerçeklik, çevirisinden okunmuş bir metin gibi tahrif edilmiş olarak ulaşır*” derken, bir başkası ise “*gittikleri yerde önlerine gelen her şeyi silip süpürüp, dükkânların raflarını boşaltmaz ama uğruna geldikleri şeyi yerken, en iyi lokmaların hızla azaldığını görürler.*” (Zygmunt Baumann-Turist Sendromu Adrian Franklin ile Söyleşi) diye düşüncelerini dile getirmiştir. Jean-Didier Urbain ise “Yolcu ve İkizi”nde, “*Turizm, özgün hale getirmekle yetinmeyerek onlara düzen vermekte ve ‘kutsallaştırarak’ cazibe kaynaklarının biçimini bozmaktadır. Dolayısı ile ‘gerçeği’ sahteletmektedir*” şeklinde yazmıştır. Stendhal ise, 1826 yılında Henri Beyle’nin 1959 baskılı kitabında Floransa için, “*turistlerle dolu koca bir müzeden ibaret*” demektedir. (Cogito, 2009). Acaba bu düşünürler bugünkü “kitle turizmi endüstrisini” görselerdi nasıl bir yorumda bulunurlardı?

İster Adorno’nun “kültür endüstrisi” tanımlarına, ister Jean- Didier Urbain gibi “seyyah” ile “turisti” birbirinin karşısı görenlere itibar edin, isterseniz görülecek yerleri görme olanağını zenginlerin tekelinden çıkararak günümüz turizmine biat edin, sonuç değişmemektedir: İnsanlar her olanakta “başka” bir yerde geçici ve oraya ait olmadan bulunmayı istemişler ve gelecekte de isteyeceklerdir.

Hangi saikle olursa olsun, gidilen yerde kalınacaktır. Yani konaklanacaktır ki ‘turizm’ olsun. Ve gidip de konaklanılan “o” yerde, klima, havuz ve ‘spa’ hizmeti veren tesisler istenecektir. Gezgincilere ‘gel!’ diyenler de gelenlerin orada zaman geçirip para harcamaları için bu tesisleri yapacaklardır. Bu tesislerin özellikleri, gelenlerin alıştıkları evlerindeki konforu, hatta daha fazlasını karşılayacak nitelikte olacaktır. Bununla yetinilmeyecek, evdekinden daha fazla yiyecek, daha fazla içecek tüketilecek, daha fazla yıkanılacak ve daha fazla şampuan ile sabun kullanılacaktır. Yani konaklayanlar doğayı, havayı, suyu ve dahi çeşit, çeşit ürünleri daha fazla tüketeceklerdir.

Bu tesisler, gidip de görmek istenilen her şeye en yakın yerde, hatta mümkünse görmek istenilen yerin tam ortasında olacaktır. İstanbul’sa örneğin gidilen yer, mümkünse Sultanahmet’te ya da Boğaz’da, Venedik’te ise, San Marco meydanındaki otel tercih sebebi olacaktır. Bunlar, kitlelerde “gitme” talebinin oluşturulabilmesi ve neticesinde bu

talebin karşılanabilmesi için önemli unsurlardır. Sonuçta ne kadar çok ziyaretçi gelirse, yörede yaşayanlar da o kadar çok para kazanacaktır. Öyleyse, daha çok gelir için, çok kişinin kalabileceği tesisler, gidip gelinecek yollar, havaalanları ve limanların yapılması kaçınılmaz olacaktır.

TURİZM PARADOKSU

“Daha çok turist = Daha çok turizm geliri” gayet anlaşılabilir bir denklemdir. Öte yandan, gidilen yerde, gelecek kişiler için yapılan her şey, gidilen yerin ‘görülecek’ niteliğinden koparılacak ‘parseller’ üzerine inşa edilecektir. Yeni binalar, yeni yaşam biçimi, yeni sosyal ve ticari ilişkiler, yeni kazançlar, gidilen yerde (turistik yer-destinasyon) hızla artacaktır. Yeni kazançlar (ki burada turizm gelirleri oluyor) oradakilere tatlı gelecek, yeni tesisler inşa edilecek, ‘daha çok’ ve ‘daha da çok’ için, gidilen yerdeki görülmeye değer her şey hızla küçülecek, yok olacaktır. İşte TURİZM PARADOKSU bu aşamada ortaya çıkmaktadır, çünkü görülesi her şey görmeye gelenlerce tüketilebilmektedir. Turizmin, akrebin etrafındaki ateş olması meselesi de budur. Turizm Paradoksu, endüstriyel anlamda turizmin, turizmin varlığı için gerekli doğal ve kültürel ortamı bozması ve/veya yok etmesine verdiğimiz isimdir.

Side’yi, Aspendos’u otellerin arasına gömünce, görülmeye değerliğinden ne kadar çok şey kaybettiği kesindir. Sultanahmet’i ve Ayasofya’yı etrafındaki binalardan ayıklayabilsek (yani o binaları hiç yapmamış olsak) neler değişirdi acaba? Daha ‘görülmeye değer’ olmaz mıydı? Ama o zaman görmeye gelenlere konaklama, yeme-içme hizmetlerini nerede sunacaktık? İşte turizm paradoksu! Oralara giden biz turistler, bizim konfor talebimiz için yapılmış otellerden etrafa bakıp da “*yazık olmuş buralara*” veya “*bozulmuş bu Side!*” demiyor muyuz? Bu da ‘turist paradoksu’ olsa gerek!

1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, hem turizmin hem de Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın en temel kanunudur. Bu kanun, özelliği itibarı ile ‘yap’ diyen bir kanundur. İnkâr edilemeyecek bir gerçek olarak; Türkiye, bugün sahip olduğu turizm potansiyelini bu kanuna borçludur. Arazi tahsisinden imar ayrıcalığına, tüm turizm teşvikleri bu kanunun getirdikleridir. Turizm imarı konusunda Kültür ve Turizm

Bakanlığı'nı bugün de 'en yetkili' makam yapan, yine 2634 sayılı bu kanundur. Turizm alanında yapılan hemen her şey bu kanunun ve uygulayıcısı Bakanlığın eseridir. Bu anlamda eldeki 'turizm başarısı' konusunda, herhangi bir hükümet dönemine bağlı olmaksızın Bakanlık en büyük paya sahiptir. Eğer bugün, gelinen noktadan memnun değilsek de sebebi aynı adrestir. Bu kanuna ve dahi Bakanlığa göre, turizmi teşvik etmek ile bol bol tesis yapmak, yatak sayısını arttırmak aynı anlama gelmektedir ki bu nedenle olsa gerek, halen turizm, bu anlamda 'fena halde' teşvik edilmektedir! Burada, Türkiye'deki yatak sayısının verimli kullanılmaması, arz-talep dengesinin bozulmaya başlaması, bu nedenle fiyat üzerinden rekabetin turizm gelirlerini olumsuz etkilemesi gibi birçok konu üzerinde tartışılmaya değerdir. "İşletme belgeli" tesisler ile "yatırım belgeli" tesislerin yatak kapasitelerine baktığımızda, halen eskisi gibi olmasa da "hızla" yatak üretiminin devam ettiğini gözlemlemekteyiz. Yatırım belgeli tesislerin sayısı 1970 yılında 301 iken, 2010 yılında 877 ye, 25872 olan yatak sayısı 252984 e; işletme belgeli tesislerin sayısı ise 1970 yılında 292 iken, 2010 yılında 2647 ye ve 28354 olan yatak sayısı ise 629465'e yükselmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012). Bakanlık tarafından tahsise çıkarılan ve çıkarılma aşamasında olan turizm alanlarındaki kamu arazileri de hesaba katıldığında turizmde yatak arzının artması konusunda "durma noktasına" yakın olmadığımız kesindir.

Yatak arzı durmasa da geldiğimiz noktada, devlette eskisi gibi teşvik, girişimcilerde iştah olmadığı için mi, yoksa hep söylenen 'ucuz, kalitesiz turist' nedeniyle mi bilinmez, artık çevre hassasiyetimiz de öne çıkmaya başlamıştır. Kuşadası'nı, Marmaris'i kaybettikten sonra, yani 'görölmeye değerlik' envanterimiz azaldıkça, turizmin sürdürülebilmesi için 'korumacılık' yönümüz gelişmeye başlamıştır. Öyle ki 1982'den yakın zamana kadar 'yap!' diyen, 'teşvik eden' mevzuat, şimdilerde daha çok 'yapma!' demektedir. 'Yasak', turizm tesisleri için 'teşvik' ten daha çok karşımıza çıkmaktadır. Çevre örgütleri ve doğa dostları daha çok 'yasakçı' olmakta, turizm ve çevre, çatışan kavramlar olarak gündemde yer bulmaktadır. Mevzuat ve bürokrat çatışmalarında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Orman Bakanlığı karşı karşıya gelmiştir. Bu çatışmada çevrecilerin en önemli silahları olan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları da idari olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olmalarının yanı sıra son değişikliklerle etkinlik ve bağımsızlıkları

da neredeyse “yok” olmuştur. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yürütülen SİT çalışmalarında da korumacılık duvarının daha aşağı çekildiği gözlenmektedir.

YASAK VE CEZA İLE KORUMA YÖNTEMİNİN ETKİSİ

Türkiye’de değişmeyen bir yöntemdir; yasaklamak ve cezalandırmak. Yasaklama ve bu yasaklara uymayanı en ağır şekilde cezalandırma yöntemi, ‘korumak’ için en temel davranış biçimidir. 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu en ağır yaptırımları içeren bir kanundur. Arkeolojik Sit veya 1. Derece Doğal Sit ilan edilmiş yerden su borusu geçirenler, iki taşı üst üste koyanlar 2 seneden başlayan ve para cezasına çevrilemediği gibi ertelenmesi de mümkün olmayan hapis cezalarına çarptırılmakta, bir çok köy muhtarı Ağır Ceza Mahkemesi kapılarında sürünürken, bir çoğu da cezaevinde gün saymaktadır. Yani ülkemizin nadide yerleri yıllardır başka bir alanda örnekleri görülmeyecek ağırlıkta kanun hükümleri ile koruma altındadır... O zaman, Side’ye, Didim’e ve saymakla bitmez diğer yerlere bakıp da koruma başarısızlığı örneği mevcut durumu nasıl açıklayacağız?

Çivi çakmanızın yasak olduğu ya da çok ağır ve yoğun prosedürlere tabi olduğu bir yığın ev yıkılmak üzeredir. Tarım alanlarında tesis yapmak olanaksız, “bağ evi” yapmak olanaksıza yakın kurallara tabii iken bu yasaklarla “korunan” bu tarım alanlarını bakımsız bırakmak, tarım alanı özelliğini bakımsızlıktan kaybetmesine neden olmak bir yaptırıma tabii değildir. Bu, kültür ve tabiat varlığını korumak için yıllardır uyguladığımız bir yöntemdir. Bu yöntemin başarısını değerlendirmek için çevremize bakmak yeterli olacaktır.

Kültür ve tabiat varlığını böyle korurken, bazı bölgeleri çok daha “özel” koruma altına alınmıştır. Bunun için de 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 9. Maddesi uyarınca Özel Çevre Koruma Kurulları kurulmuş, bu kapsamda 1989 yılında, 383 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çıkarılmıştır. Buna göre Bakanlar Kurulu kararları ile bir yer kapsam altına alındı mı, artık orada Özel Çevre Koruma Kurulu adındaki koruyucu makamın dediği olmaktadır. Yani özel çevre koruma varsa katmerli bir koruma var

demektir. Bir bölge bu kapsama alınırken çıkan Bakanlar Kurulu kararlarının ilk maddesinin kalıbı aynen ***“Ekli haritalarda kara ve deniz sınırları belirtilen alanları; çevre kirlenmesi ve bozulmasına karşı korumak, buraların doğal güzellikleri ve tarihi kalıntılarının gelecek nesillere intikalini teminat altına almak amacıyla 'Özel Çevre Koruma Bölgesi' olarak tespit ve ilan olunmuştur.”*** şeklindedir. Örneğin Fethiye Ölüdeniz, 1988 yılından bu yana Özel Çevre Koruma Kurulu yetkisi altında korunmaktadır. O tarihten bu yana Ölüdeniz korunurken (!) bugünkü haline ulaşmıştır. Resimlerinden eskiyi bulmak zor değil, yeniyi görmek için *google earth* aracılığıyla bakmak yeterli olacaktır. Öncesi ve sonrasına bakınca nasıl korunduğunun kararı çok kolay verilebilmektedir!

Yasak ve ceza ile koruma yöntemi ihtiyaçlarla çatıştığı sürece başarısızlığa mahkûmdur.

Konumuz turizm olduğuna göre, Ölüdeniz, anlatılmak istenenlere en iyi örneklerden biridir. 1990 ların başına kadar Ölüdeniz’de (Ölüdeniz tanımının içine lagün ve Belceğiz’i de almak gerekir.) çadır kampları ve (nasıl olmuşsa) tam lagünün en dibinde betonarme ama makul ölçülerde inşa edilmiş tek bir tesis vardı. Şu anda ise Ölüdeniz’de yüzlerce tesis, binlerce yatak bulunmaktadır. Nerdeyse oteli, lokantası, diskosu ve çarşısı ile Ölüdeniz Belceğiz’de koca bir şehir kurulmuştur. Lagün, kısılmış bir köşe ve resimlerde Türkiye’nin vitrini olarak binaların az ötesinde kalmıştır. Lagün içinde de ‘izinle’ inşa edilmiş yeme-içme tesisleri, havadan bakıldığında bile rahatsız edici bir görüntü vermekte, yeni çekilen fotoğraflarda Ölüdeniz’i resimlerken kadraj gittikçe küçülmek zorunda kalmaktadır. İnsan merak ediyor, acaba, kaç tesisi daha “kaldırabilir” Ölüdeniz ve çevresi? Ya da soruyu tersten sorarsak: Daha kaç “yatak” Ölüdeniz’i gerçekten öldürebilir?

Fethiye’de 61 adet turizm işletme belgeli ve 5 adet turizm yatırım belgeli tesis yer almaktadır. Yerel belgeli tesislerin sayısı 750’dir. İlçedeki toplam tesislerin oda sayısı 20.723, yatak kapasitesi ise 42.602’dir. Fethiye’deki tesislerin %18’i ilçe merkezinde, %18’i Çalış’ta, %30’u Ölüdeniz’de, %24’ü Hisarönü-Ovacık’ta, %5’i Göcek’te yer almaktadır. (Fethiye İlçe Raporu: www.geka.org.tr/yukleme/dosya/FETHIYE.docx, Erişim Tarihi: 29.08.2012)

Turizm Paradoksuna karşı geliştirilen endüstriyel olmayan turizm çeşitlerinden “agro turizm” için tarımsal alanların yakınında ve hatta içinde tesislere ihtiyaç duyulduğu ortadadır. Örneğin zeytin ağaçları ile kaplı alanlar “özel tarım arazisi” olarak nitelenmektedir. Özel tarım arazilerinde tesis yapmak mümkün değildir. Parsel bazında %5’i ve her durumda toplam 250 m2 yi geçmemek üzere “bağ evi” yapmak için, yola cepheli olmak vb. kurallar söz konusu olmaktadır. Zeytinlik içinde “Provence” ve “Toscana” daki gibi yapılar ve ağaçlar arasında yollar, setler, rekreasyon alanları şeklinde düzenlemeler yapmak mevcut İmar Kanunu ve ekli mevzuat, örneğin “3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerin Aşılattırılması Hakkında Kanun” ve “Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği” kapsamında “yasak” kapsamındadır. Böylece “zeytin ağacı varlığı” koruma altına alınmış olmaktadır. Ancak, aynı zeytinliği bakımsız bırakmak, ağaçlara bulaşan hastalıkla mücadele etmemek, erozyona karşı önlem almamak, ağaçları budamamak vb. davranışlar yasak kapsamında değildir. Böylece zeytin ağaçları içinde, zeytincilik faaliyetine entegre olarak yaşamak, turistik anlamda konuk ağırlamak, “agro turizm” işletmesi oluşturmak olanaksız olurken, zeytinliğin bakımsızlıktan yok olması bir yasak ya da cezaya tabi olmamaktadır.

Koruma kavramını “yasak” ve “ceza” ile hayata geçirmenin mümkün olmadığı kanıtlanmış bir durum olarak karşımızdadır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAVRAMI

Bu tesbitleri ortaya koyarken “turizm olmamalıdır” ya da “turizm kötüdür”, “turizm çevre düşmanıdır” gibi bir fikir öne sürülmemektedir. Turizm olmalıdır ve olacaktır da! Ama nasıl bir turizm? Bozmayan, yok etmeyen, koruyan, korumayı finanse eden bir turizm elbette. Bunun için, yani sürdürülebilir turizm için yapılacak çok şey var. Ortak akıl harekete geçmeli, resmi akıl ortak akılı dikkate almalı, yanlışları tekrarlamayıp, doğruya izin ve destek verilmelidir. Sadece zenginliğin paylaşımı için değil, anlamak için, sevmek için, kabul etmek için turizm olmalıdır. Mardin’e hiç gitmemiş olan bir gezginle, Mardin’de 15 gün yaşamış olanların, Mardin ve Mardinli için yargıları farklıdır. Türkiye’ye gelmiş, gezmiş bir Avrupalı için de Türkiye farklıdır, gezdikçe tanır, tanıdıkça seversiniz.

Turizm yalnızca “bozan” değildir, olmamalıdır. Bozulmaması için tek çare yasaklar, engeller değildir. Su, önüne konan setleri eninde sonunda yıkacaktır. Doğru olan, insanoğlu ve “medeniyeti” ile doğanın barışı için suyun akışına barışçı bir yön vermektir. Çare, turizme salt “ticari” bakmamakta, ona doğru bir yön verebilmektedir. Sürdürülebilirlik, içi doldurulması, hukukla sarmalanması gereken bir kavram olarak görülmeli ve herkes için her alanda sürdürülebilirliği sağlamak bir görev olmalıdır.

Sürdürülebilir turizm kavramı üzerine yapılan çalışmalarda üretilen bir çok görüş bu alanda ilerlemelere katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilir turizm kavramının tanımı, çerçevesinin belirlenmesi, ilkelerinin ortaya konulması önemli bir süreçtir. Geline nokta da sürdürülebilir turizm kavramının hayata geçirildiği örneklere ihtiyaç duyulmaktadır. Şehir nüfuslarının artışı ile birlikte oluşan sorunlar ağına karşı sağlıklı çözümler bulabilmek amacıyla yeni uygulamalar, projeler ve sürdürülebilir sağlıklı bir şehir için çalışmalar günümüzde giderek önem kazanmaktadır. Bu uygulamalardan biri de son yıllarda başta İtalya olmak üzere pek çok Avrupa ülkesinde hatta ABD’de başarıyla yürütülen “Citta Slow-Slow Cities (Sakin Şehirler)” oluşumudur.

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM İÇİN ÖNEMLİ BİR ÖRNEK: SAKİN ŞEHİR

Hızlı yaşamının diğer adı olan “Amerikan Tarzı” hayata bir alternatif olarak, hayatı yavaş, tadına vara vara, sükûnet içinde keyif ve haz alarak yaşamayı öngören bir kavram olan “Sakin Şehirler”; yemek kültüründen şehir planlamasına ve turistik faaliyetlere kadar her aktivitenin yavaşlık, sakinlik ve tarihi mirasa saygı prensipleriyle düzenlenmesi gerekliliğini öngörmektedir.

Turizmin sosyo-kültürel, çevresel ve ekonomik boyutları göz önüne alındığında yeni turistik destinasyonların yaratılmasında “Sakin Şehirler”in oldukça etkili olabileceği düşünülmektedir. “Sakin Şehirler” yaklaşımının turizme uyarlanması ve bu hareketin uygulanabileceği yeni destinasyonların oluşturulması, doğal, özgün ve sakin bir yaşam

(ya da tatil) özlemi çeken turistik tüketicilerin talebini karşılayacak ve yeni turistik yaşam alanlarının geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. (Arikan & Uca, 2008, 167-176)

Aslında, “Sakin Şehirler” oluşumunun “Hızlı Beslenme (Slow Food)” hareketinden çok güçlü bir biçimde etkilendiğini söylemek mümkündür (Radstrom, 2005). Günümüzde, hava ve gürültü kirliliği, betonlaşma, biyolojik çeşitliliğin azalması, kültür ve yaşam tarzı yozlaşmaları, yerel kimlik ve öğelerin etkilerinin yok olması vb. tehlikeler insanları yeni, denenmemiş, çevre ve kültür dostu turistik uygulamalara yönlendirmekte ve bu anlamda güdülemektedir. Turizm alanında günümüzde bu yöndeki eğilimler “Slow (Sakin) Turizm” ismiyle adlandırılmaktadır (Matos, 2002). Sakin turizm terimi, aslında bir bakıma belli bir bölgede gerçekleştirilecek olan turistik faaliyetlerden elde edilecek “yüksek seviyede zindelik”i ifade etmekte ve “sağlıklı beslenme”, “hareket”, “kültürel” ve “manevi yenilenme”yi içermektedir (Mueller ve Kaufmann, 2001). Bölgenin sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi potansiyelin kitle turizminin olumsuz etkilerinden korunarak, sürdürülebilir bir turizm destinasyonu olarak geliştirilebilmesi için, ürün geliştirme, hizmet ve tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu çabalar destinasyonun sakin şehir olarak gelişiminde çok önemli rol oynayacaktır. Bunun için öncelikli olarak turizm destinasyonlarını, onları oluşturan unsurları ve yaşam döngülerini inceleyerek bölgenin bir sakin şehir destinasyonu olarak nasıl geliştirilebileceği irdelenmelidir.

SAKİN ŞEHİR HAREKETİ

1987 yılında Çevre ve Kalkınma Dünya Komisyonu tarafından yayınlanan Brundtland Raporu’nda belirtilen sürdürülebilirlik düşüncesinin dört temel ilkesinden (Erdoğan, 2003, 99) yola çıkarak, sakin şehir (Citta Slow) düşüncesinin temel ilkelerini şu şekilde belirlemek mümkündür :

Saadet: İnsanın doğayla ve çevresindeki kişilerle uyum içinde yaşaması gerektiğine inanması; yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması; yaşanan çevreden ziyaretçilerle beraber aynı hazzın alınması,

Sabır: Ekolojik süreçleri korumanın ve yaşatmanın önemine inanılması; kısa vade yerine uzun vadeli fayda beklentilerine önem verilmesi,

Sadelik: “Mutluluk minimumdadır” düşüncesiyle yeni bir yaşam felsefesi oluşturularak davranış biçimlerinin sakin şehirlerin ilkeleri doğrultusunda değiştirilmesi, bisiklet yolları ve park yerleri yapılarak bisiklet kullanımının teşvik edilmesi,

Sağlık (Sıhhat): İnsanın, doğanın kendisine tanıdığı sınırlar doğrultusunda yaşamını düzenlemesi; teknolojinin olanaklarını bu sınırlar içinde kullanması; “Slow Food” yani hazlı beslenmeye öncelik verilmesi; hava ve su kalitesinin yükseltilmesi; organik ürün üretilmesi ve çevre ekolojisinin geliştirilmesi,

Sahiplik: Tüm sektörleri kapsayan uzun dönemli planlamanın yapılması; 2000li yıllardan sonra benimsenen yerel halkın “yerel düşün, yerel hareket et.” sloganına (Saydam, 2011, 142) uygun olarak, yörelerine değer katmak için çalışmalarda bulunması; geleneksel yapıların ve el sanatlarının korunması, yerel ürünlerin ticarileşmesi için alanlar yaratılması,

Saygı: Turizm endüstrisinin paydaşları ile kamu ve özel sektör arasında karşılıklı koordinasyonun sağlanması; evrendeki tüm canlıların yaşamına saygı duyulması,

Sessizlik (Sukunet): Temiz hava, temiz su ve olumlu iklimin, gürültüden uzak bir ortamda yaratacağı etkiyi duyumsayacak şekilde canlanan ekosistemin farkına varılması; trafik ses kirliliğinin azaltılması; gürültü kirliliğinin engellenmesi; nüfusun 50.000 i geçmemesinin sağlanması,

Sevgi: Estetik ve güzellik kavramının her alanda öne çıkması,

Sevinç: Yerel halkın yaşam kalitesinin ve ziyaretçi memnuniyetinin artırılması ile ulaşılan coşkunun paylaşılması,

Seyyah: Doğal ve kültürel mirasın korunması için turistlerin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi; ziyaretçi yönetiminin sağlanması; hedef pazarın seçim sürecinde, destinasyona uygun farklı turist gruplarının belirlenmesi ve en uygun turist gruplarının seçimi (Godfrey ve Clarke, 2003),

Sivil toplum: Yerel halkın görüş ve düşüncelerinin dikkate alınması ve planlamaya dahil edilmesi; üreticilerin aracısız satış yapabilmeleri; kadınların üretime katılımının artmasının ve ilgili derneklerin aktif rol almasının sağlanması,

Sorumluluk: Doğal ve kültürel mirası koruma gereksinimi; uzun dönemde oluşacak çevresel kirlenmenin önlenerek biyolojik çeşitliliğin korunması; kaynak kullanımı ve atıkların azaltılmasına yönelik teknolojilerin geliştirilmesi; katı atıkların ayrıştırılarak toplanması; yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi ve enerji tasarruf sistemlerinin kullanımının sağlanması,

Sorunsuzluk: Sorunların daha oluşmadan tüm paydaşlar tarafından önlenmesi; sorunlara neden olacak değişimlerin yönetilmesi ve yerel halk tarafından benimsenmesi; yerel halk ve ziyaretçiler arasında karşılıklı güven oluşturulması,

Sosyallik: Yerel halkın ve ziyaretçilerin sosyal ve estetik ihtiyaçlarının doyurulması; sosyal yeşil alanların yaratılması; sosyal ve kültürel çeşitliliğin korunması ve teşvik edilmesi; Prof. Dr. Ahmet İnel'in belirttiği gibi, sakin şehir oluşumunun sadece bireysel bir keyif değil toplumsal ilişkilerden doğan bir haz olarak görülmesi,

Stres (Sıkıcı olmayan): Rahat ve huzurlu bireylerin bulunduğu ortamın sağlanması; slowfood ile birlikte yöre halkının eğitimi için çalışmalar yapılması,

Sürdürülebilirlik: Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde kaynakların korunması ve geliştirilmesi bulunmaktadır. "Topraklarımız bize atalarımızdan miras kalmadı, biz onu çocuklarımızdan ödünç aldık" felsefesinin benimsenerek, gelecek kuşaklar için kaynakları tüketmeyecek şekilde kalkınmanın sağlanması; kaynakların sürdürülebilir bir şekilde korunması ve kullanılması; talebin mevsimselliğinin azaltılarak turizmin 12 aya

yayılması; doğa koruma ile bütünleşmiş kalkınma programları ile oluşturulacak eylemler sayesinde yeryüzündeki yaşamın çeşitliliğinin korunması (Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği, 2000, 11),

Süreklilik: Sakin şehirlere yönelik yapılan araştırmaların desteklenmesi; çevredeki kaynakların taşıma kapasitelerinin aşılması; bu kapasitenin dikkatli ve yaşam biçimine uygun olarak kullanılması ile kaliteli ürün ve hizmetlerin sunulabilmesi; iş olanakları yaratılarak başka yörelere oluşabilecek göçün önlenmesi.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkçede tesadüf eseri hepsi S harfi ile başlayan bu kavramların buldukları ortak nokta da “KEYİF” olsa gerek. Turizm hareketinin olmazsa olmazının “keyif” olduğu hususu tartışmasıdır. “Sakin Şehirler” yaklaşımını benimseyen gezginler bu tür destinasyonların huzur ve mutluluğunu yakalamış bulunmaktadırlar. Özgün bir yaşam felsefesi olarak gelişmekte olan “Sakin Şehirler” oluşumuna uygun bir destinasyon haline gelebilmek için aday şehirlerde bir takım uygulamaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kitle turizminden uzak bir anlayış temel alınarak, sahip olunan kültürel ve tarihi mirasın kullanıldığı yeni bir turizm destinasyonu yaratılmalı, yatırım, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri bu yönde yapılmalıdır. Bu uygulamalara yönelik olarak aşağıdaki önerileri sıralamak mümkündür:

- “Sakin Şehirler” yaklaşımının uygulanabilirliği belirlendikten sonra gerekli stratejik planlama çalışmaları yapılarak kamu ve özel sektör işbirliğine gidilmelidir.
- Sakin şehir olmanın bölgeye sağlayacağı ekonomik, kültürel ve sosyal faydaların ortaya konulduğu projeler gerçekleştirilmeli ve yerel halkın bilgisine sunulmalıdır.
- Bu projelerin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan prosedür ve başvuru konularında eğitim çalışmaları yapılmalı ve uluslararası alanda girişimlerde bulunulmalıdır.
- Bölgede alt yapı eksikliklerinin giderilmesi, turizm faaliyetlerine uyumlu alt yapının ve gerekli üst yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi için gerekli fonlar sağlanmalıdır.

- Bölgede “Hazlı Beslenme (Slow Food)” felsefesi göz önünde bulundurularak, yöresel yemeklerin tanıtımının yapılacağı ve ziyaretçilere sunulacağı, bölgenin otantik yapısını temsil eden yiyecek ve içecek işletmeleri kurulmalıdır.
- Tarihi ve kültürel çevrenin zarar görmemesi için yerel halk ve ziyaretçiler bilinçlendirilmeli, bölgenin sürdürülebilir ilkeler çerçevesinde taşıma kapasitesi belirlenmeli ve turizmin yaratacağı olumsuz çevre koşullarına karşı yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri işbirliği yapmalıdır.
- Yerel halkın sakin şehirler hareketine katılması teşvik edilmelidir.
- İyi bir web tasarımı ile yurt dışı ve yurt içi tanıtımlar etkili hale getirilmeli, bölgeye yönelik festivaller veya etkinlikler düzenlenmelidir.
- “Sakin Şehirler” oluşumunun başarısı, “Sakin Şehirler” felsefesinin temeli olan haz alma, dinlenme ve konukseverlik ilkelerini içeren etkin bir destinasyon yönetimi ve pazar ilişkisi sağlanmasına bağlıdır. Yapılacak bütün çalışmalarda kamu, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, üniversiteler ve meslek örgütlerinin işbirliği sağlanmalıdır.

Yerli ve yabancı ziyaretçilerin gelecekte de, sakin şehirlerin temel ilkelerinde bahsedilen değerlere kolayca ulaşabilecekleri, kendilerini sağlıklı, huzurlu ve güvende hissedebilecekleri, daha yeşil, daha sakin ve daha doğal destinasyonlara yönelmeleri beklenmektedir. Sakin şehirlerin sürdürülebilir bir turizm destinasyonu olarak gelişebilmesi, bu ilkeler doğrultusunda alınacak tedbirler dışında, yatırım, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde yerel halk, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve turizm işletmelerinin ortak ve yoğun çabalarını da gerektirmektedir.

Mevzuat çalışmalarında “engelleyici” olmaktan çok “öneren”, “yönlendiren” yaklaşımlar ele alınmalı, yerel idarelerin hak ve yetkilerini kullanmakta bu yaklaşımları öne çıkaran uygulamalara yer vermesi sağlanmalıdır. Turizm yapılanması konusunda “endüstriyel olmayan” büyüklük ve türler, kitle turizm alan ve yapılarından farklı kurallara tabi tutulmalı, uygulamaya yönelik yerel yönetimlerin hak ve yetkileri arttırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Arıkan, İrfan; Uca, Selda (2008), "*Turizm Destinasyonlarında Sürdürülebilirliğe Yönelik Bir Yaklaşım: Sakin Şehirler (Slow Cities) - Zeytinbağı'na Yönelik Bir Uygulama Önerisi*", 3.Ulusal Turizm Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğirdir Meslek Yüksekokulu, Isparta, 17 Ekim, ss.167-176.

Cogito (2009), **Turist: Modern Çağın Seyyahı**, Yapı Kredi Yayınları, Sayı:59.

Erdoğan N. (2003), **Çevre ve (Eko) Turizm**, Ankara: Erk Yayınları.

Fethiye İlçe Raporu, www.geka.org.tr/yukleme/dosya/FETHIYE.docx,

Erişim Tarihi: 29.08.2012

Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği, (2000), **Doğadaki Ayak İzlerimiz**, Doğal Hayatı Koruma Vakfı, İstanbul.

Godfrey, K.; Clarke J. (2003), **The Tourism Development Handbook: A Practical Approach to Planning and Marketing**, Cornwall: Thomson.

Jean-Didier, Urbain, (2009), "*Yolcu ve İkizi*" Turist: Modern Çağın Seyyahı, Cogito Yapı Kredi Yayınları, Sayı:59, ss:67-74.

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2012),

<http://www.ktbayirimisletmeler.gov.tr/TR,9856/konaklama-istatistikleri.html>,

Erişim Tarihi: 02.09.2012.

Matos, R. (2002), "*Can Slow Tourism Bring New Life to Alpine Regions?*", Leisure Futures, Innsbruck, 11-13 Nisan, ss.254-263.

Mueller, H. ve Kaufmann, E. L. (2001), "*Wellness Tourism: Market Analysis of A Special Health Tourism Segment and Implications for the Hotel Industry*", Journal of Vacation Marketing, Sayı:7, Cilt: 1, ss.5-17.

Radstrom, S. J. (2005), **An Urban Identity Movement Rooted in the Sustainability of Place: A Case Study of Slow Cities and Their Application in Rural Manitoba**, **Master of City Planning**, University of Manitoba, Department of City Planning.

Saydam, Ali (2011), **Vazgeçmek Özgürlüktür**, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Zygmunt, Baumann (2009), *Turist Sendromu Adrian Franklin ile Söyleşi*, Turist: Modern Çağın Seyyahı, Cogito Yapı Kredi Yayınları, Sayı:59, ss. 81-94.